

РЕЦЕНЗИЯ

ЗА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН ДОКТОР

Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление: 3.5. Обществени комуникации и информационни науки
(Книгознание, библиотекознание и библиография)

Докторантска програма: Книгознание, библиотекознание, библиография

Тема на дисертационния труд: „Вътрешни комуникативни процеси в регионалните библиотеки в България – изследване на организационните аспекти“

Автор на дисертационния труд: Светослава Милчева Тончева

Научен ръководител: доц. д-р Илко Пенелов

Рецензент: проф. Оля Харизанова, доктор на науките

Настоящата рецензия е във връзка със заповед на Ректора на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ № РД 38-697/13.12.2018 и решение на Факултетния съвет на Философски факултет от 04.12.2018 г. (протокол № 3) относно защита за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ на задочната докторантка Светослава Милчева Тончева.

ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА АВТОРА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Авторката на дисертационния труд Светослава Милчева Тончева е зачислена в докторантска програма „Книгознание, библиотекознание, библиография“ (Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“) през 2014 г. Придобила е магистърска степен в Университет по библиотекознание и информационни технологии (2008-2010, Библиотечен мениджмънт), а степен професионален бакалавърска – в специалност „Книгоразпространение“ (1995–1998) в същия университет.

В периода 2006–2009 работи като компютърен оператор във фирма „Конто Консултинг“ ЕООД. По-късно, в периода 2009–2014 е работила като главен библиотекар в Направление „Обслужване“ в Столична библиотека, а от 2016 г. до сега е ръководител на Направление „Обслужване“ в същата библиотека.

В периода 2010-2017 Светослава Тончева има 6 публикации (1 в съавторство), от които 4 публикации през 2016-2017.

ОБЩО ОПИСАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд е с **общ обем** от 244 страници (от които 201 страници научен текст) и е структуриран както следва: увод, четири глави, заключение, използвана литература, приложение. Текстът е онагледен с 52 фигури. Списъкът с използваните източници включва монографии, студии, статии, официални документи, доклади от конференции – традиционни и електронни, общо 241 заглавия. В приложението с общ обем 22 страници таблично са представени резултатите от проведено в рамките на изследването анкетно проучване. Приложението е структурирано в 3 части: Библиотечна структура, Комуникативни процеси в библиотеката, Данни за анкетирания.

Темата на труда е актуална и от интерес както за българската научна общност, така и за практиката. Подобна разработка, фокусирана единствено върху вътрешната комуникация в регионалните библиотеки на България, до момента не е реализирана у нас. Новото в труда е това, че изведените в науката общи принципи относно проблематиката са приложени спрямо частния случай на регионалните библиотеки (особено значими за националната библиотечно-информационна инфраструктура). Авторката на труда споделя следното: „Като изхожда от разбирането, че

вътрешноорганизационните отношения и комуникации са важно условие за съществуването и дейността на всяка институция, изследването се фокусира върху корелацията между намирането на оптималния модел за протичане на вътрешните комуникативни процеси и осигуряването на устойчиво бъдеще за най-големите обществени библиотеки в нашата страна.“ (стр. 5)

Обект на изследване са регионалните библиотеки в Република България (РБ), които съгласно Постановления на Министерски съвет № 153 /2000 г. и № 80 /2006 г. са 27 и са позиционирани в областните центрове (стр. 5). **Предмет** на изследване са комуникативните процеси в РБ в структурно-организационен план (стр. 6). **Целта**, която си поставя докторантката е да се изследват съвременните специфични вътрешни комуникативни процеси в българските РБ. Както е посочено на стр. 6 в разработката: „Особено важно е да се установи в кои случаи те се използват пълноценно при взимането на нови решения, въвеждането на нови практики, услуги и др. и кога, поради консервативизъм в работата или по други причини, вътрешните за библиотеката комуникации закърняват и не могат да бъдат ефективна съставна част от библиотечната конструкция и от полза за функционирането и за поддържането на адекватен външен образ на регионалните библиотеки. Цел на дисертацията също е и върху реалната ситуация в страната да се насложат теоретичните възгледи по въпроса за поддържането на подходящи за една обществена организация (институция) вътрешни комуникации с оглед нейното адаптиране спрямо променящата се външна среда.“ Осъществяването на поставената цел се реализира чрез решаването на **четири задачи**, които са посочени на стр. 6-7 както следва:

1. Да се идентифицират теоретични постановки относно спецификата и значимостта на вътрешната комуникация, имащи отношение към спецификата на регионалните библиотеки.
2. Да се изследва състоянието на вътрешната комуникация в българските регионални библиотеки.
3. Да се анализират вътрешните комуникативни процеси в регионалните библиотеки и да се идентифицират проблемните области.
4. Да се дефинират оптималните характеристики на вътрешнобиблиотечните комуникативни процеси, тъй като успешната комуникация „отвътре“ рефлектира и върху ефективната и успешна комуникация „навън“, т.е. с читателите (потребителите) на библиотеката (микрониво; макрониво).

Хипотезите на изследването са две, а именно:

- българските регионални библиотеки се стремят да постигнат широко покритие на населението откъм ресурси и услуги по места (като общ брой регистрирани потребители и като процент от населението на съответната област), като върху този процес неизбежно влияят проблемите във вътрешните комуникации и в начините, по които се планира бъдещото им развитие;
- най-успешните български регионални библиотеки успяват да поддържат и да се възползват от добрия си вътрешнокомуникативен климат, защото регламентирането на комуникативните процеси силно повлиява върху тяхната ефективност (има се предвид измерване чрез скала – слабо/силно влияние). (стр. 7)

Методологията на изследването се основава на прилагането на няколко **подхода** (стр. 7-8): културологичен, функционален, сравнителен. Авторката на дисертацията посочва, че водещ е културологичният подход. Основният аргумент за това е, че „историческите обстоятелства, при които възникват бившите окръжни библиотеки, са причина за оформянето на стереотипи в работата и в мисленето, които се изменят сравнително трудно и бавно“. В дисертационния труд се използват и **общонаучни методи**:

- наблюдение относно случващото се след 2014 г. в регионалните библиотеки;
- анализ на данни, получени в резултат от проведено анкетно проучване;
- контент-анализ при данни от т. нар. „отворени въпроси“, получени в резултат от проведено анкетно проучване;
- статистически методи за обработване на количествени данни и проверка на техните теоретични зависимости;
- графичните методи за нагледно изобразяване на получени резултати;
- конструиращи методи (вариантен, генеративен и приспособяващ) при разработването на предложения за нови насоки за оптимизиране на комуникативните процеси в библиотеките.

В **първата глава „Състояние на изследвания проблем и използвана терминология“** се представя обзор на български и чужди изследвания по темата на дисертацията. Изяснява се съдържанието на основните понятия и термини, използвани в разработката (структура на библиотеката, организация, организационно развитие и организационна култура, комуникация,

комуниканти и комуникативни процеси). В тази глава докторантката демонстрира добро умение да достига до синтез и структуриране на основните постановки от множество източници.

Във **втора глава „Регионалните библиотеки в България – кратка история и структура“** се проследява историята и промените в статута на РБ. Разкрити са разлики в конституирането им (начало, развитие, съвременен статут и форма на организиране на дейността). РБ са разгледани като на организации според протичащите вертикални комуникации между различните йерархични нива. И тук докторантката демонстрира добро умение да достига до синтез и структуриране.

В **трета глава „Комуникативни процеси в регионалните библиотеки – анализ на резултатите от анкетното проучване“** се анализират комуникативните процеси в българските РБ. За целта се използват емпиричните данни, събрани чрез анкетиране (приложение 1 към дисертационния труд). Открити са: вертикалните и хоризонталните нива на комуникация; каналите за комуникация; структурата на РБ и комуникацията при организационно-структурни промени; комуникацията и неформалните групи; състоянието на вътрешнобиблиотечната комуникация и влиянието на качеството на вътрешнобиблиотечните комуникативни процеси върху цялостната работа на библиотеката. Оценена е важноста и удовлетвореността от вътрешните комуникативни процеси в РБ.

В **четвърта глава „Оптимални характеристики на вътрешнобиблиотечните комуникативни процеси в регионалните библиотеки в България“** на теоретично ниво са представени:

- комуникацията като процес,
- идентифициране на оптимални характеристики на вътрешнобиблиотечните комуникации
- добрия контакт и отношения между ръководители и ръководени,
- ефективната употреба на каналите за комуникация,
- мотивираността и ангажираността на всички работещи в библиотеката към организацията и нейните каузи,
- разбиране на изпратените съобщения,
- ролята на ръководителите,
- управление на процеса на общуване,
- влияние на вътрешната комуникация върху библиотечните процеси.

Описани и дефинирани са характеристики на вътрешни комуникативни процеси на микро- и макро ниво чрез обобщаване постиженията на други учени в областта. Те са интерпретирани относно обекта на изследване (РБ). Според докторантката, направените обобщения и препоръки „биха могли да провокират опит за авторефлексия в библиотечните организации и евентуално преодоляване на едно очертало се закъсняло обръщане на организациите с лице към проблемите на вътрешното им функциониране.“ (стр. 193)

В края на всяка глава са предложени изводи.

В **заключението** са изведени получените съществени резултати и са открити проблемите пред РБ по темата на дисертацията. Например относно мениджмънта се прави следното обобщение: „добрият управленски опит на ръководителя, както и на мениджърите от средното ръководно ниво са много важни за комуникативните процеси в библиотеката. Едновременно със съществуващата множественост на субектните позиции, а в някои случаи дори полносни разминавания в мненията, чрез добрите вътрешнобиблиотечни комуникации е възможно интегрирането на отделните индивиди и групите в колектива и целенасоченост на усилията за постигане на организационните цели на институцията“ (стр. 195).

В **приложението** се съдържа „Анкетна карта за изследване на вътрешните комуникативни процеси в регионалните библиотеки в България“. Както е посочила докторантката, за целите на дисертационното изследване анкетната карта е попълнена от по 1 представител на трите позиции – ръководна, средна ръководна позиция и служител/библиотекар. Самото приложение съдържа едномерно разпределение на получените резултати в проценти.

В **библиографията** са описани използвана литература и интернет източници както следва: 173 на кирилица, 33 на латиница, 34 онлайн.

***

Като цяло дисертационния труд се отличава със следните качества: темата е актуална; подходът към разработването на темата е оригинален; очертават се приноси и за научната теория, и за практиката. Налице е оригинален подход при събирането, обобщаването и анализирането на

данни, тяхното осмисляне и прилагане за моделиране на процеси относно сравнително неизследван обект. Поставените задачи са изпълнени. Целта на дисертационния труд е постигната.

ОЦЕНКА ЗА ПРОЕКТ НА АВТОРЕФЕРАТ КЪМ ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Авторефератът към дисертационния труд е в обем 29 страници (формат А5). Структуриран е както следва:

- Обща характеристика на дисертационния труд (актуалност и избор на тема; обект, предмет, цел, задачи, хипотези и методология на изследването);
- Описание на съдържанието и представяне на акцентите в четирите глави;
- Приноси на труда (5 броя);
- Публикации по темата на дисертацията (3 броя).

Отразява вярно съдържашото се в разработката.

ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Авторката на дисертационния труд е формулирала 5 приноса на разработката си, от които три научно-теоретични и два научно-приложни. След обстойно запознаване с разработката на Светослава Тончева ще открия следните приноси:

- *Научно-теоретични приноси*
  1. Селектирани, идентифицирани и систематизирани са теоретични постановки, имащи отношение към спецификата и значимостта на вътрешната комуникация в българските регионални библиотеки.
  2. Направен е анализ на вътрешните комуникационни процеси в българските регионални библиотеки и са изведени критични области относно ефективността на процесите.
- *Научно-приложни приноси*
  3. Чрез теренно проучване са идентифицирани неизвестни до момента данни за състоянието на вътрешните комуникационни процеси в българските регионални библиотеки, които могат да послужат за управленски решения и оптимизиране на процесите.
  4. Формулирани са характеристики на вътрешнобиблиотечните комуникативни процеси, които могат да послужат при авторефлексия в библиотечните организации за преодоляване на проблеми и при желание за оптимизация.

КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ КЪМ ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Въпреки безспорните качества на труда, могат да бъдат направени бележки, описани накратко по-долу.

1. Съпоставянето на обема на текста в четирите глави очертава нарушен баланс в съдържателно отношение – доминира трета глава с обем приблизително два пъти по-голям от останалите.
2. Разработката би спечелила значително, ако в четвърта глава беше предложен примерен или препоръчителен модел за ефективна и успешна комуникация на микроиво в РБ.
3. На редица места в текста се открояват дълги и трудни за разбиране изречения (например първи абзац / второ изречение в увода на стр. 4; последното изречение на стр. 9; втори абзац на стр. 11 и др. под.).
4. На редица места в текста се забелязват технически грешки (предимно пропуснати букви). Ще открия една от тях: на страница 9 е написано „три“ вместо „четири“ глави относно структурата на дисертацията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

След обстойно запознаване със съдържанието на дисертационния труд мога да направя извода, че разработката отговарят на нормативно поставените изисквания за придобиване на образователна и научна степен „доктор“. Както беше посочено по-горе, трудът се отличава с: актуалност на темата;

проучени множество научни трудове, проведено изследване, осмислени примери от практиката; оригинални и от значение за научната общност нови и/или прецизирани дефиниции, обобщения, изводи. Използваните информационни източници са правилно цитирани и описани, като не са забелязани елементи на плагиатство.

Горното ми дава основание да препоръчам за дисертационния труд на Светослава Милчева Тончева на тема „Вътрешни комуникативни процеси в регионалните библиотеки в България – изследване на организационните аспекти“ **да бъде присъдена научна и образователна степен „доктор“** по професионално направление: 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Книгознание, библиотекознание и библиография).

04.02.2019
София

Рецензент:
проф. дфн Оля Харизанова